

Autismevriendelijke mondzorg

‘Je moet als tandarts de zoektocht aangaan: hoe kan ik deze patiënt het beste helpen?’

Jan Elhorst, gepensioneerd Tandarts Gehandicaptenzorg, noemt zichzelf ‘samenroeper’ van de werkgroep Autismevriendelijke Mondzorg. Al jaren zag Elhorst dat sommige cliënten met autisme, van jong tot oud, baat zouden hebben bij meer zorg op maat. Via voorlichting en onderzoek hoopt hij, samen met de andere vrijwillige professionals in de werkgroep, tandartsen beter op te leiden in het omgaan met patiënten met autisme.

Bij een bezoek aan de tandarts treden angst en stress regelmatig op de voorgrond bij een patiënt met autisme. Volgens Jan Elhorst komt dat meestal door gebrek aan duidelijkheid of voorspelbaarheid. De vreemde omgeving, de onbekende mensen, het tempo van de behandeling, de aanrakingen, de geuren, het licht in de ogen, de stoel die beweegt, en ga zo maar door. Eindeloos veel prikkels die een bezoek aan de tandarts tot een ware nachtmerrie kunnen maken.

Mede op initiatief van Elhorst is in 2013 de werkgroep Autismevriendelijke Mondzorg opgezet. De beroepsverenigingen VBTGG (De Vereniging tot Bevordering der Tandheelkundige Gezondheidszorg voor Gehandicapten) en de NVVK (De Nederlandse Vereniging voor Kindertandheelkunde) ondersteunen de werkgroep op projectbasis. De werkgroep heeft een gevarieerde samenstelling van vrijwilligers: Tandartsen Gehandicaptenzorg, pedodontologen (kindertandartsen), een mondhygiëniste, gedragsdeskundige en kinderaanesthesiologe. Er wordt vooral gewerkt aan het stimuleren van onderzoek via universiteiten, hogescholen, academische werkplaatsen en de landelijke Expertgroep ASS en Verstandelijke Beperking, om mondzorgproblemen bij patiënten met autisme in kaart te brengen en breed onder de aandacht te krijgen.

Niet handelingsbekwaam

Daarnaast is er veel aandacht voor voorlichting in de vorm van brochures en nieuwsbrieven: richting ouders van kinderen met autisme, maar ook naar tandartsen. Want niet alleen sommige kinderen of volwassenen met autisme voelen zich niet prettig in de tandartsstoel, ook tandartsen zelf voelen zich niet altijd even handelingsbekwaam in het omgaan met deze cliënten. Elhorst: ‘Er komt geluk-

kig in de opleidingen meer aandacht voor cliënten met autisme, maar vooral belangrijk is dat tandartsen een zoektocht aangaan: hoe kan ik deze patiënt het beste helpen? Want alleen maar weten dat een kind autistisch is, zegt nog helemaal niets. Een angstige autistische patiënt kan angst hebben die gerelateerd is aan autisme, maar het kan ook komen door een eerdere nare ervaring bij de tandarts of bij een andere arts.’

Om tandartsen een beetje houvast te geven in de omgang met autistische cliënten, wordt de methodiek ‘Geef me de vijf’ aanbevolen. Een basismethode om duidelijkheid en voorspelbaarheid te bieden. ‘Geef me de vijf’, staat voor: Wie, Wat, Waar, Wanneer, Hoe (en Waarom). Elhorst: ‘Die methode geeft structuur, maar voor sommige cliënten misschien wel weer te veel structuur. Je moet vooral goed observeren en inspelen op wat je merkt aan de patiënt. Je moet je grenzen kunnen verleggen, zelfs al kan de patiënt dat zelf niet zo goed. Niet alles valt te voorkomen en een patiënt mag best zijn neus stoten en de consequenties ervaren. Een kind mag bijvoorbeeld best een keer huilen bij de tandarts, of boos worden als de tandarts niet goed luistert.’

Zeer moeilijke patiënten worden onder algehele anesthesie (narcose) tandheelkundig behandeld. De patiënt merkt niets en de tandarts kan rustig zijn werk doen. Ideale oplossing? Volgens Elhorst niet: ‘Ik heb zelf ook met narcose gewerkt, maar ik zie het toch soms als een nederlaag. Het is niet altijd te vermijden, maar als je iemand onder narcose brengt, kun je alleen het tandheelkundige probleem oplossen, de angst wordt er niet minder van.’

Geen onwil maar onkunde

Niet alle bezoeken bij de tandarts draaien uiteraard om angst, soms zijn er ook andere, meer subtiele problemen die opspelen bij patiënten met autisme. Elhorst: ‘Ik heb cliënten gehad die gepromoveerd zijn, maar de grootste moeite hebben met het maken van een afspraak bij de tandarts. Vrachtwagenchauffeurs die in hun eentje door allerlei landen rijden, maar naar de tandarts een begeleider nodig hebben. Of patiënten die keer op keer niet op komen dagen. Die mensen willen erkenning voor hun probleem. Dat een bezoek aan de tandarts heel veel energie kost bijvoorbeeld. Als een tandarts zich realiseert dat het geen onwil is maar onkunde, heb je al een hoop gewonnen.’

Maar hoe vind je nu een tandarts die bij jou past? Volgens Elhorst moet dat een samenwerking zijn tussen de ouders van het kind met autisme, of de volwassene met autisme zelf, en de tandarts in kwestie. Elhorst: ‘Als een tandarts zich niet bekwaam voelt en zich niet echt laat bijscholen over autisme, dan zou ik adviseren om zo snel mogelijk door te verwijzen naar een collega die er meer in gespecialiseerd is. Een doorverwijzing naar een centrum Bijzondere Tandheelkunde kan ook. En ouders kunnen zelf aandrin-

gen op een verwijzing, via de eigen tandarts of via de huisarts, als zij merken dat hun kind meer specialistische zorg nodig heeft.’

Geduld en creativiteit

Volgens Elhorst is ‘geduld hebben’ een onmisbare eigenschap voor een autismevriendelijke tandarts. Niet alleen voor eventueel afwijkend gedrag, maar ook voor het tempo waarin iemand te behandelen is. ‘Las regelmatig een rustpauze in. Dan kun je er toch voor kiezen om onder narcose iemands gebit te saneren, zodat dat in elk geval goed zit, en het dan over een jaar of twee weer rustig proberen. Je kunt ook eerst, zeker voor de allereerste keer, een afspraak maken dat een kind alleen maar komt kijken naar de praktijk, heel misschien al even plaatsneemt in de stoel, maar dat er verder niets gebeurt. Langzaam opbouwen en de tijd nemen.’ Daarnaast is het volgens Elhorst heel belangrijk om te evalueren, met de ouders. Elhorst: ‘Altijd een nagesprek voeren; desnoods telefonisch, want als het kind er nog bij is, wordt het vaak onrustig: ‘Hoe vonden jullie het gaan en hoe kunnen we het kind goed voorbereiden voor de volgende keer?’ Maar misschien nog wel het belangrijkste is creativiteit. Sommige patiënten zijn gevoelig voor beloningen, cadeautjes, als stimulans. Maar soms kan het ook helpen als de patiënt een eigen muziekje op mag zetten, of zelf de lamp aan of uit mag doen. Ik ken een kind dat buiten de vlag omhoog mocht hijsen. Dat soort dingen zorgen er wel voor dat je met deze patiënten een speciale band opbouwt.’

‘Cliënten met autisme willen vooral erkenning voor hun probleem’

Oproep

De werkgroep Autismevriendelijke Mondzorg hoopt een bijdrage te leveren aan een optimalere zorg voor patiënten met ASS. De leden van de werkgroep nodigen professionals, ouders, cliënten en begeleiders, wetenschappers en studenten uit om hun ervaringen, opmerkingen, tips of ideeën te delen. In het bijzonder roepen wij belangstellenden op om de werkgroep te ondersteunen bij het uitwerken van de gedragsmatige beïnvloeding en/of het onderzoek naar diverse aspecten. Reacties graag via: jh.elhorst@quicknet.nl

Meer lezen

autismevriendelijketandheelkunde.nl
symptomen-autisme.nl/autisme-en-een-bezoek-aan-participate-autisme.be/go/nl: op deze site is de Praktische Gids te vinden. Verder kunt u zich aanmelden voor de nieuwsbrief van de werkgroep, via: jh.elhorst@quicknet.nl